

Tisková zpráva

STRATEGIE AV21

Špičkový výzkum ve veřejném zájmu

Veřejnost o hospodaření s energiemi – podzim 2022

- ⊗ Téměř polovina (47 %) domácností respondentů jen obtížně hradí náklady na spotřebu elektřiny, podíl těch, které obtížně hradí náklady na zemní plyn nebo tuhá paliva, se v rámci domácností, jež je používají, pohyboval okolo dvou pětin (43 % u zemního plynu, 39 % u tuhých paliv).
- ⊗ Tři z deseti domácností podle vyjádření respondentů obtížně hradí náklady na spotřebu vody.
- ⊗ V porovnání s rokem 2018 se situace s hrazením nákladů na spotřebu elektřiny, topiva i vody zhoršila, nejvýrazněji pak v případě spotřeby elektřiny, kde podíl těch, kdo tyto náklady hradí obtížně, vzrostl z 26 % na 47 %.
- ⊗ Obtíže s hrazením nákladů na spotřebu elektřiny, topiva a vody jsou silně závislé na příjmové situaci a životní úrovni domácnosti, ale také na jejím složení, přičemž relativně hůře jsou na tom domácnosti, ve kterých žijí lidé osaměle.
- ⊗ Tři čtvrtiny (74 %) Čechů vyjadřovaly obavy o zajištění vytápění v ČR.
- ⊗ Jen 7 % dotázaných si myslí, že v jejich domácnosti jsou velké možnosti ke snížení spotřeby energie, 30 % nevidí žádné a 60 % vidí pouze malé.
- ⊗ Tři čtvrtiny (75 %) Čechů přitom soudily, že vývoj na trhu s energiemi je donutí snížit spotřebu, v tom čtvrtina (25 %) si myslela, že výrazně.

Zpracovali:

Jan Červenka, Martin Ďurďovič

Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.

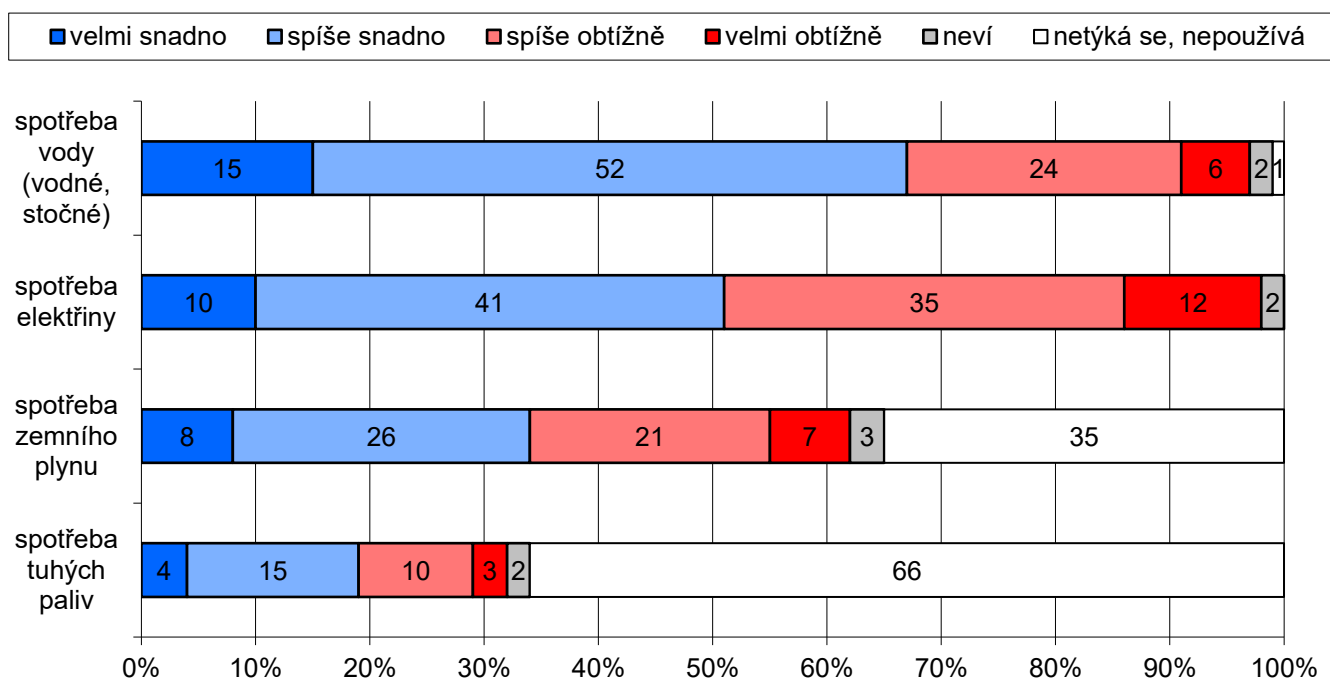
Tel.: 210 310 586

V období od první poloviny září do počátku listopadu 2022 byl do pravidelného výzkumu Naše společnost zařazen blok otázek věnovaných problematice energetiky. Část otázek se zaměřila na problematiku hospodaření s energiemi. Šetření konkrétně zjišťovalo, jak se domácnostem respondentů daří hradit náklady na spotřebu elektřiny, topiva a vody, zda mají obavy ohledně zajištění vytápění v ČR, jaké jsou podle jejich názoru možnosti snížení spotřeby energií v jejich domácnosti a zda vývoj na trhu s energiemi přiměje jejich domácnost ke snížení spotřeby.

První otázka se týkala toho, jak snadno, nebo jak obtížně podle mínění respondentů jejich domácnosti hradí náklady na spotřebu elektřiny, zemního plynu, tuhých paliv a vody. Jak plyne z grafu 1, v případě spotřeby vody tři z deseti (30 %) dotázaných uvádějí, že náklady na ně hradí „spíše“ (24 %) či „velmi“ (6 %) obtížně, dvě třetiny (67 %) tyto náklady hradí „spíše“ (52 %) či dokonce „velmi“ (15 %) snadno. V případě spotřeby elektřiny obtíže s hrazením nákladů konstatovala téměř polovina (47 %) dotázaných, přičemž 35 % tyto náklady hradí „spíše obtížně“ a 12 % „velmi obtížně“, přibližně polovina (51 %) podle vlastního vyjádření hradí náklady na spotřebu elektřiny snadno, a to „velmi“ v 10 % případů a „spíše“ v 41 %. U spotřeby zemního plynu a zejména u spotřeby tuhých paliv je podíl deklarovaných obtíží při hrazení nákladů na ně v porovnání s elektřinou zřetelně nižší (28 % u zemního plynu, v tom 21 % „spíše“ a 7 % „velmi“ obtížně; 13 % u tuhých paliv, v tom 10 % „spíše“ a 3 % „velmi“ obtížně). Je to dáno hlavně tím, že jejich spotřeba se týká zdaleka ne všech domácností, když u zemního plynu více než třetina (35 %) a u tuhých paliv dokonce dvě třetiny (66 %) respondentů uvedly odpověď „netýká se, nepoužívá“. Při jejich zanedbání se podíl těch, kdo hradí náklady na spotřebu zemního plynu či tuhých paliv obtížně, pohybuje okolo dvou pětin (43 % u zemního plynu, 39 % u tuhých paliv). Pokud shrneme všechny čtyři položky do jediného ukazatele, pak alespoň v jedné z nich potíže s hrazením nákladů na spotřebu deklarovala více než polovina (53 %) dotázaných, v tom 31 % jednou či dvakrát, 17 % třikrát a 5 % ve všech čtyřech zkoumaných položkách. Přiznání velkých obtíží při hrazení nákladů na spotřebu (odpověď „velmi obtížně“) lze chápat jako významný indikátor existence tzv. energetické chudoby, o níž mluvíme tehdy, když domácnost má problém platit účty za vytopení bytu na komfortní teplotu (18 až 21 stupňů Celsia) nebo za hrazení běžných dodávek energií.

Graf 1: Jak snadno či obtížně domácnosti hradí náklady na spotřebu elektřiny, topiva a vody (%)¹

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, 8. 9. – 9. 11. 2022, 821 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Tabulka 1: Hrazení nákladů na spotřebu elektřiny, topiva a vody - časové srovnání (%)

	V/2018				IX-XI/2022			
	voda	elektřina	plyn	tuhá paliva	voda	elektřina	plyn	tuhá paliva
velmi snadno	19	19	14	6	15	10	8	4
spíše snadno	49	49	39	20	52	41	26	15
spíše obtížně	22	22	16	8	24	35	21	10
velmi obtížně	4	4	3	3	6	12	7	3
Neví	4	5	5	4	2	2	3	2
Nepoužívá, netýká se	2	1	23	59	1	0	35	66

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost

Tabulka 1 ukazuje časové srovnání s výsledky výzkumu z května 2018, kdy byla respondentům v šetření pokládána stejná otázka. Z výsledků plyne, že se situace ohledně hrazení nákladů na spotřebu ve všech zkoumaných položkách zhoršila, a to nejvýrazněji v případě nákladů na spotřebu elektřiny, kde podíl obtíží vzrostl z 26 % na 47 %, tj. o 21 procentních bodů. U plynu se podíl deklarovaných obtíží zvýšil o 9 procentních bodů z 19 % na 28 %, přičemž výrazněji poklesl podíl těch, kdo náklady na spotřebu plynu hradí podle vlastního vyjádření snadno (o 19 procentních bodů z 53 % na 34 %), když zároveň se zvýšil i podíl těch, kdo podle vlastního vyjádření plyn nepoužívají (o 12 procentních bodů). Také v případě tuhých paliv byl zaznamenán zřetelný pokles podílu těch, kdo náklady na jejich spotřebu hradí snadno (o 7 procentních bodů) při zachování, respektive statisticky nevýznamném zvýšení podílu obtíží při hrazení nákladů na jejich spotřebu a při zvýšení podílu těch, kteří tuhá paliva nepoužívají (nárůst o 7 procentních bodů). Relativně nejmenší, ale statisticky signifikantní zhoršení se objevilo v případě hrazení nákladů na

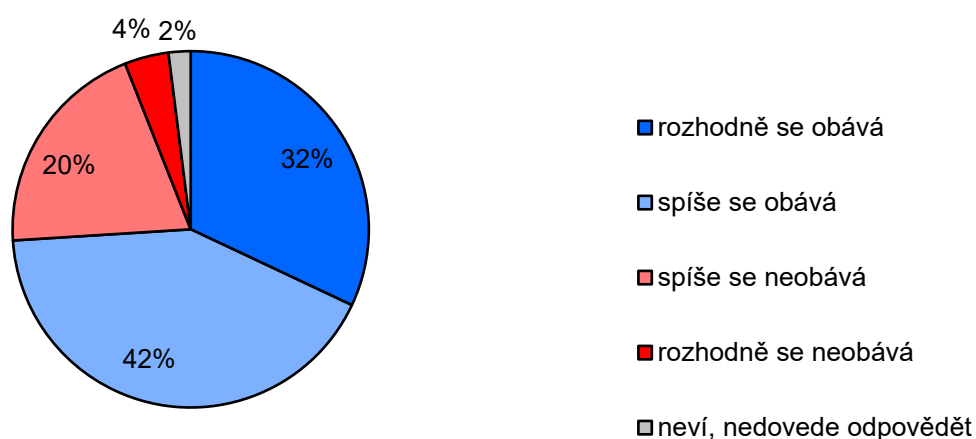
¹ Otázka: „Nakolik snadno, nebo obtížně se daří Vaší domácnosti hradit náklady na následující spotřeby: a) Spotřeba elektřiny, b) spotřeba zemního plynu, c) spotřeba tuhých paliv, d) spotřeba vody (tzv. vodné a stočné).“

spotřebu vody, kde podíl deklarovaných obtíží vzrostl o 4 procentní body a kde se snížil o 4 procentní body podíl těch, kteří podle vlastního vyjádření hradí tyto náklady „velmi snadno“.

Podrobnější analýza ukázala, že míra obtíží s hrazením nákladů na spotřebu elektřiny, topiva a vody koreluje s příjmem domácnosti a se subjektivním hodnocením její životní úrovně. Mezi těmi, kdo životní úroveň své domácnosti hodnotí jako dobrou, jen o málo více než třetina (37 %) uvedla obtíže v některé z položek, mezi dotázanými se špatnou životní úrovní to bylo prakticky devět desetin (89 %) a mezi těmi, kdo životní úroveň vlastní domácnosti hodnotí jako „ani dobrou, ani špatnou“, to bylo 70 %. Nárůst deklarovaných potíží s věkem a jejich pokles se zvyšující se úrovní nejvyššího dokončeného vzdělání vyjadřují tutéž socioekonomickou vazbu na příjem a na subjektivní vnímání životní úrovně, s nimiž jsou jak věk, tak zejména vzdělání vždy významně propojeny.

Jako důležité se ukazují také vazby související s počtem členů domácnosti. Výrazně vyšší úroveň problémů vykazují jednočlenné domácnosti (obtíže alespoň v jedné položce uvedlo 61 % dotázaných z jednočlenných domácností), zvláště pak domácnosti ovdovělých respondentů (72 % má obtíže alespoň v jedné položce). A významná korelace je mezi výskytem obtíží a počtem ekonomicky aktivních členů domácnosti: obtíže jsou častější tam, kde není žádný ekonomicky aktivní člen, naopak nižší jsou tam, kde jsou dva nebo více ekonomicky aktivních členů.

Graf 2: Obavy o zajištění vytápění v ČR (%)²

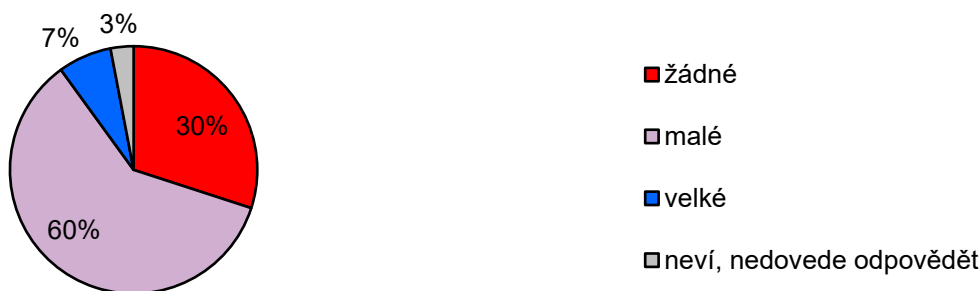
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 8. 9. – 8. 11. 2022, 821 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Další otázka se zaměřila na obavy veřejnosti ohledně zajištění vytápění v ČR. Jak ukazují výsledky v grafu 2, téměř tři čtvrtiny (74 %) dotázaných se obávaly o zajištění vytápění v ČR, přičemž 32 % se „rozhodně obávalo“ a 42 % se „spíše obávalo“. Jen necelá čtvrtina (24 %) obavy neměla, v tom 20 % „spíše“ a 4 % „rozhodně“. 2 % respondentů se k dané otázce nedokázala vyjádřit.

Z podrobnější analýzy vyplynulo, že obavy poněkud častěji pociťovaly ženy (79 %) oproti mužům (70 %) a že obavy rostly se zvyšujícím se věkem a naopak mírně klesaly s rostoucím stupněm nejvyššího dokončeného vzdělání a se zlepšujícím se hodnocením životní úrovně vlastní domácnosti. Zároveň se objevila zřetelná propojenost mezi těmito obavami a potížemi při hrazení nákladů na spotřebu elektřiny, plynu, tuhých paliv a vody, když ti, kdo mají v tomto směru obtíže, se ve zvýšené míře obávali o zajištění vytápění v ČR.

² Otázka: „Obáváte se, nebo neobáváte problémů se zajištěním vytápění v České republice? Rozhodně se obáváte, spíše se obáváte, spíše se neobáváte, rozhodně se neobáváte?“

Graf 3: Možnosti pro snižování spotřeby energií v domácnosti bez negativního dopadu na komfort (%)³

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 8. 9. – 8. 11. 2022, 821 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Další otázka zjišťovala, jaké jsou podle mínění dotázaných možnosti pro snižování spotřeby energií v jejich domácnosti, aniž by toto snížení mělo negativní dopad na životní komfort domácnosti. Jak ukazují výsledky zachycené v grafu 3, pouze 7 % oslovených si myslí, že takové možnosti jsou velké, naopak 30 % v tomto ohledu prakticky žádné možnosti nevidí a 60 % si myslí, že takové možnosti jsou pouze malé. Zbylá 3 % respondentů možnosti omezení spotřeby energií bez dopadu na životní komfort domácnosti nedokázala posoudit a odpověděla, že „neví“.

Podrobnější analýza v tomto ohledu nevykazovala velké rozdíly z hlediska sociodemografických charakteristik, a to zejména při pomnutí nerozhodných odpovědí, jejichž podíl byl výrazně vyšší mezi nejmladšími dotázanými ve věku od 15 do 19 let. Pouze u dotázaných ve věku od 65 let výše a mezi respondenty, kteří životní úroveň své domácnosti hodnotí jako špatnou, se objevil relativně vyšší podíl těch, kdo nevidí žádné možnosti ke snižování spotřeby energií bez negativního dopadu na životní komfort domácnosti. Velké možnosti pro snižování spotřeby energií v domácnosti pak relativně častěji uváděli dotázaní, kteří nemají žádné obtíže s hrazením nákladů na spotřebu elektřiny, topiva a vody.

Graf 4: Donutí domácnost vývoj na trhu s energiemi ke snížení spotřeby? (%)⁴

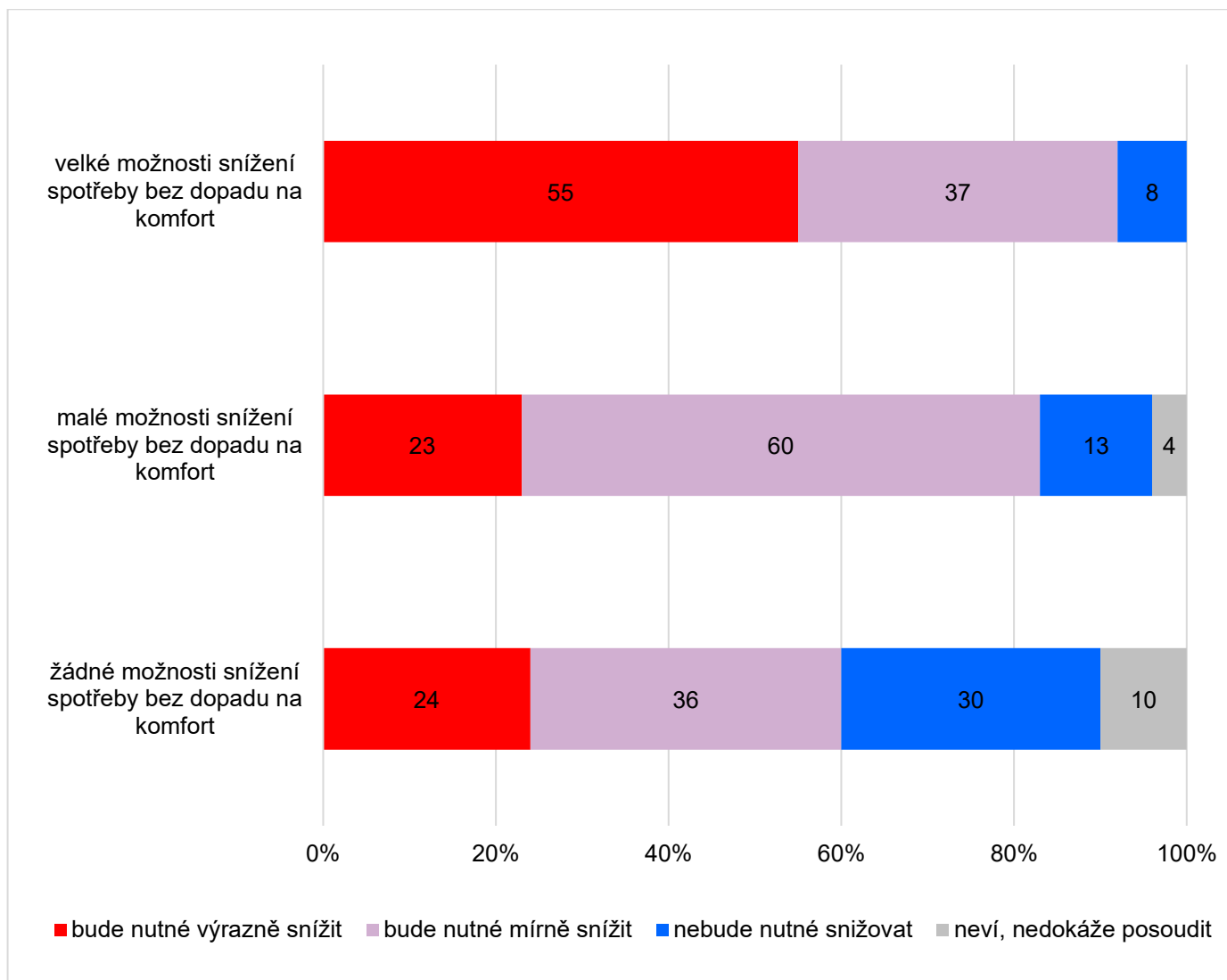
Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost 8. 9. – 8. 11. 2022, 821 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

³ Otázka: „Zamyslete se nad hospodařením s elektřinou a teplem ve své domácnosti. Máte nebo nemáte možnost snížit spotřebu energií, aniž by to výrazně negativně ovlivnilo komfort bydlení? Možnosti snížení spotřeby energií ve Vaší domácnosti nejsou téměř žádné, jsou malé, jsou velké.“

⁴ Otázka: „Očekáváte, nebo neočekáváte, že Vás vývoj trhu s energiemi v nadcházejících chladných měsících přiměje ke snížení spotřeby elektřiny a tepla ve Vaší domácnosti? Domníváte se, že bude nutné výrazně snížit spotřebu energií, mírně snížit spotřebu energií, nebo snížení spotřeby energií nebude nutné?“

Poslední otázka bloku zkoumala, zda lidé očekávají, že je vývoj situace na trhu s energiemi donutí snížit jejich spotřebu, nebo nikoli. Výsledky zachycené v grafu 4 ukazují, že tři čtvrtiny (75 %) oslovených očekávaly, že nějaké snížení spotřeby energií v jejich domácnosti kvůli vysokým cenám bude nutné, přičemž čtvrtina (25 %) počítala s výrazným snížením spotřeby a 50 % s mírným snížením spotřeby. Podle 18 % snížení spotřeby energií v jejich domácnosti nemělo být nutné a 8 % dotázaných nedokázalo odpovědět.

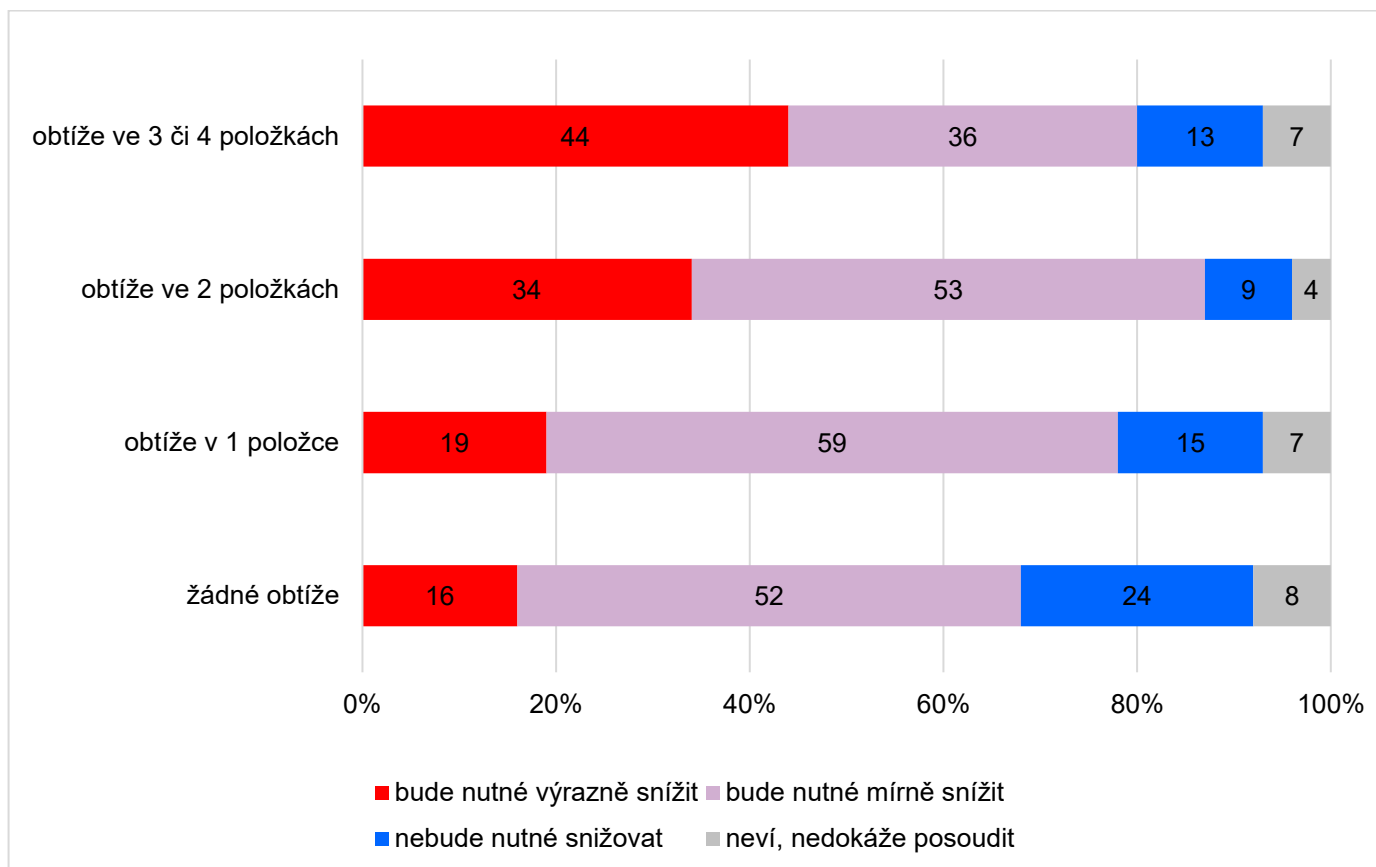
Graf 5: Očekávání vynuceného snížení spotřeby energií v domácnosti podle míry možností učinit tak bez negativního dopadu na její životní komfort (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, 8. 9. – 9. 11. 2022, 821 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Pokud odpovědi na předchozí dvě otázky vzájemně protřídíme, zjistíme, jak ukazuje graf 5, že s výrazným snižováním spotřeby ve vlastní domácnosti výrazně častěji počítají ti lidé (55 %), kteří k němu zároveň vidí i velké možnosti bez negativních dopadů na životní komfort. Ti, kteří v tomto ohledu vidí pouze malé možnosti snížení spotřeby energií bez negativních dopadů na životní komfort domácnosti, pak ve zvýšené míře (60 %) očekávali mírné snižování spotřeby a částečně i výrazné snižování (23 %). Dotázaní, kteří žádné možnosti ke snižování spotřeby energií bez negativního dopadu na životní komfort vlastní domácnosti nevidí, ve zvýšené míře odpovídali, že snižování nebude nutné (30 %) a zároveň častěji uváděli nerozhodnou odpověď (10 %). Přitom ale tři pětiny (60 %) z nich očekávaly výrazné (24 %), nebo alespoň mírné (36 %) snížení spotřeby energií, patrně na úkor životního komfortu vlastní domácnosti.

Graf 6: Očekávání vynuceného omezení spotřeby energií v domácnosti podle obtíží s hrazením nákladů na spotřebu elektřiny, topiva a vody (%)

Zdroj: CVVM SOÚ AV ČR, Naše společnost, 8. 9. – 9. 11. 2022, 821 respondentů starších 15 let, osobní rozhovor.

Podrobnější analýza ukázala, že očekávání výrazného snížení spotřeby energií pod vlivem vývoje situace na trhu s nimi mají ve zvýšené míře dotázaní bez maturitního vzdělání a se špatnou životní úrovní vlastní domácnosti. S mírným snížením spotřeby pak ve zvýšené míře počítali absolventi vysokých škol a lidé, kteří životní úroveň vlastní domácnosti hodnotí jako dobrou. Očekávání vynuceného snížení spotřeby také zřetelně sílí s rostoucími obtížemi při hrazení nákladů na spotřebu elektřiny, topiva a vody (viz graf 6).

Technické parametry výzkumu

Výzkum:	Naše společnost, v22-09
Realizátor:	Centrum pro výzkum veřejného mínění, Sociologický ústav AV ČR, v.v.i.
Projekt:	Naše společnost – projekt kontinuálního výzkumu veřejného mínění CVVM SOÚ AV ČR
Termín terénního šetření:	8. 9. - 8. 11. 2022
Výběr respondentů:	Kvótní výběr
Kvóty:	Kraj (oblasti NUTS 3), velikost místa bydliště, pohlaví, věk, vzdělání
Vážení dat:	Vzdělání X NUTS 2, věk X NUTS 2, pohlaví X kraj, věk X vzdělání, věk X velikost místa bydliště
Zdroj dat pro kvótní výběr a převážení:	Český statistický úřad
Reprezentativita:	Obyvatelstvo ČR ve věku od 15 let
Počet dotázaných:	821
Počet tazatelů:	75
Metoda sběru dat:	Osobní rozhovor tazatele s respondentem - dotazování CAPI
Výzkumný nástroj:	Standardizovaný dotazník
Otázky:	MD.15, UE.10, UE.11, UE.12
Kód tiskové zprávy:	oe230426a
Zveřejněno dne:	26. dubna 2023
Zpracovali:	Jan Červenka, Martin Ďurďovič

Slovníček pojmů:

Kvótní výběr – napodobuje strukturu základního souboru (u nás je to obyvatelstvo České republiky starší 15 let) pomocí nastavení velikosti vybraných parametrů, tzv. kvót. Jinými slovy kvótní výběr je založen na stejném procentuálním zastoupení vybraných vlastností. Pro tvorbu kvót používáme údaje z Českého statistického úřadu. V našich výzkumech jsou stanoveny kvóty na pohlaví, věk, vzdělání, region a velikost obce. Vzorek je tedy vybrán tak, aby procentuální podíl např. mužů a žen ve vzorku odpovídal procentuálnímu podílu mužů a žen v každém kraji ČR. Podobně je zachován procentuální podíl obyvatel jednotlivých krajů ČR, občanů různých věkových kategorií, lidí s různým stupněm dosaženého vzdělání a z různých velkých obcí.

Reprezentativní výběr je takový výběr z celé populace, z jehož vlastností se dá platně usuzovat na vlastnosti celé populace. V našem případě to tedy znamená, že respondenti jsou vybráni tak, abychom zjištěné údaje mohli zobecnit na obyvatele České republiky starší 15 let.

Vážení dat – způsob zvýšení reprezentativity souboru vzhledem k vybraným charakteristikám populace pomocí přiřazení váhy každému respondentovi. Váhy jsou vytvářeny pomocí metody iterativního proporčního vážení a pohybují se v rozsahu 0,333 až 3.

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM) je výzkumným oddělením Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Jeho historie sahá do roku 1946, kdy jako součást Ministerstva informací začal fungovat Československý ústav pro výzkum veřejného mínění. Současné Centrum vzniklo v roce 2001 převedením svého předchůdce (IVVM) z Českého statistického úřadu do Sociologického ústavu AV ČR, v.v.i.. Včlenění do vědecké instituce zaručuje kvalitní odborné zázemí a kredit pracoviště; jako součást akademického prostředí musí CVVM SOÚ AV ČR, splňovat veškeré nároky a dosahovat tak té nejvyšší odborné úrovně. Hlavní náplní práce oddělení je výzkumný projekt Naše společnost, v jehož rámci je prováděno deset šetření ročně. Jedná se o průzkum veřejného mínění na reprezentativním vzorku české populace od 15 let, kterého se vždy účastní přibližně 1000 respondentů. Omnibusová podoba dotazníku umožňuje pokrýt velkou šíří námětů, a do šetření jsou proto pravidelně řazena politická, ekonomická i další obecně společenská témata. Jsou využívány jak opakované otázky, které umožňují sledovat vývoj zkoumaných jevů, tak náměty nové, reagující na aktuální dění. Díky dlouhodobému a kontinuálnímu charakteru je tento vědecký projekt zkoumání veřejného mínění v České republice ojedinělý.

Aktivita byla podpořena Strategii Akademie věd AV21 v rámci výzkumného programu „Udržitelná energetika“ a výzkumného tématu „Udržitelná energetika a společnost“. |